

51 - 2017

sztuka i filozofia

■ Uniwersytet Warszawski Instytut Filozofii

■ Wydawnictwo Naukowe Semper®

## ■ rada naukowa

---

Arnold Berleant, Andrzej Bronk, Alicja Kuczyńska (przewodnicząca),  
Jerrold Levinson, Iwona Lorenc, Andrzej Póltawski, Władysław Stróżewski,  
Grzegorz Sztabiński, Irena Wojnar, Anna Zeidler-Janiszewska

## ■ zespół redakcyjny

---

Ewa D. Bogusz-Bołtuć, Magdalena Borowska, Kamilla Najdek,  
Bogna J. Gladden-Obidzińska (sekretarz redakcji, sztuka.wfis@uw.edu.pl),  
Piotr Schollenberger (redaktor naczelny), Małgorzata A. Szyszkowska,  
Anna Wolińska (z-ca red. naczelnego)

## ■ zespół recenzentów

---

Jan Berdyszak, Wolfram Bergande, Maria Bielawska, Seweryn Blandzi,  
Jolanta Dąbkowska-Zydroń, Dobrochna Dembińska-Siury, Janusz Dobieszewski,  
Simon Fokt, Beata Gawryszewska, Anna Grzegorzczyk, Krzysztof Guczalski,  
Jan Hartman, Alicja Helman, Jan Hudzik, Jacek J. Jadacki, Anna Jamroziakowa,  
Wioletta Kazimierska-Jerzyk, Alicja Kępińska, Leszek Kolankiewicz,  
Teresa Kostyrko, Roxanne Marie Kurtz, Piotr Łaciak, Peter Mahr,  
Jacek Migasiński, Monika Murawska, Anna Pałubicka, Paweł Pasieka,  
Teresa Pękala, Robert Piłat, Ewa Podrez, Hanna Puszek-Miś,  
Agnieszka Rejniak-Majewska, Ewa Rewers, Michael Rings, Zofia Rosińska,  
Stefan Sarnowski, Martina Sauer, David Schauffler, Zoltán Somhegyi,  
Grzegorz Sztabiński

## ■ adres redakcji

---

Instytut Filozofii UW, Zakład Estetyki  
Krakowskie Przedmieście 3, 00-927 Warszawa  
[www.sztukaifilozofia.uw.edu.pl](http://www.sztukaifilozofia.uw.edu.pl)

## ■ redaktor prowadzący numeru

---

Monika Murawska

## ■ opracowanie tekstów w języku angielskim

---

Matthew E. Gladden

## ■ projekt graficzny

---

Jan Modzelewski

## ■ wydawca

---

Uniwersytet Warszawski, Instytut Filozofii,  
Wydawnictwo Naukowe Semper®  
ul. Mariensztat 8, 00-302 Warszawa  
tel./fax 22 538-92-03  
[www.semper.pl](http://www.semper.pl), e-mail: [redakcja@semper.pl](mailto:redakcja@semper.pl)

ISSN 1230 – 0330

Nakład 200 egz.





fot. Paweł Kuczyński

**Profesor Anna Zeidler-Janiszewska  
(1951-2017)**

Członkini Rady Naukowej czasopisma „Sztuka i Filozofia”

„Melancholik nie potrafi wykroczyć poza rozpamiętywanie przeżycia utraty; jego skargi – powiada Freud – stają się oskarżeniami. Oskarża więc na przemian to obiekt, to samego siebie, traci zdolność «normalnego» funkcjonowania w zmiennych warunkach. Obraz utraconej przeszłości wyznacza horyzont recepcji terażniejszości, która musi melancholikowi wydawać się «marna». Czas żałoby cechuje natomiast wytężona praca prowadząca do reinterpretacji «ja» żałobnika i pogodzenia się ze zmienionym kształtem świata (...) Nie oznacza to jednak bezwarunkowej afirmacji zmienionego świata ani też zapomnienia o utraconym obiekcie, lecz odzyskanie przez podmiot zdolności do krytycznej refleksji i działania”.

*Między melancholią a żałobą*

*Estetyka wobec przemian w kulturze europejskiej*

## Podziękowania

Redakcja *Sztuki i Filozofii* gorąco dziękuje *Revue de pensée des arts plastiques. La Part l'Œil* za wyrażenie zgody na tłumaczenie na język polski i publikację wybranych tekstów, które oryginalnie znajdują się w dwóch numerach czasopisma:

*La Part l'Œil. Art et phénoménologie*, nr 7, 1991.

*La Part l'Œil. Esthétique et phénoménologie en mutation*, nr 21 i 22, 2006 i 2007.

Nous tenons à remercier la rédaction de la *Revue de pensée des arts plastiques. La Part l'Œil* d'avoir accepté la traduction en polonais et la publication des textes sélectionnés parus à l'origine dans deux numéros de la *Revue*:

*La Part l'Œil. Art et phénoménologie*, numéro 7, 1991.

*La Part l'Œil. Esthétique et phénoménologie en mutation*, numéro 21-22, 2006-2007.

# Spis treści

.....	Zarys problemu	
Monika Murawska:	<b>Metamorfozy fenomenologicznego spojrzenia</b> .....	9
.....	Myślenie obrazem	
Jacques Taminiaux:	<b>Myśliciel i malarz</b> .....	26
Michel Haar:	<b>Van Gogh – nasz współczesny</b> .....	40
Eliane Escoubas:	<b>Epoché obrazowa: Braque i Picasso</b> .....	59
.....	Obrazowanie pozorem	
Marc Richir:	<b>Prawda pozoru</b> .....	80
Iwona Lorenc:	<b>Pozór jako medium współczesnej sztuki i fenomen nowoczesnego doświadczenia: Adorno, Heidegger, Richir, Merleau-Ponty</b> .....	92
.....	Inne obecności	
Jean-Louis Chrétien:	<b>Głos widzialny</b> .....	103
Tristan Trémeau:	<b>O kilku efektach ideologicznych. Mit fenomenologii w sztuce</b> .....	112
	<b>Noty o Autorach</b> .....	134
	<b>Informacje dla Autorów</b> .....	135

# Table of Contents

■	Sketching the Problem	
Monika Murawska:	<b>Metamorphoses of the Phenomenological Gaze</b> . . . . .	9
■	Thinking Through the Image	
Jacques Taminiaux:	<b>Thinker and Painter</b> . . . . .	26
Michel Haar:	<b>Van Gogh – Our Contemporary</b> . . . . .	40
Eliane Escoubas:	<b>Pictorial Epoché: Braque and Picasso</b> . . . . .	59
■	Depicting Through Appearance	
Marc Richir:	<b>The Truth of Appearance</b> . . . . .	80
Iwona Lorenc:	<b>Appearance as Medium of Contemporary Art and Phenomenon of Modern Experience: Adorno, Heidegger, Richir, Merleau-Ponty</b> . . . . .	92
■	Other Presences	
Jean-Louis Chrétien:	<b>The Visible Voice</b> . . . . .	103
Tristan Trémeau:	<b>On Certain Ideological Effects: The Phenomenological Myth in Art</b> . . . . .	112
	<b>Contributors</b> . . . . .	134
	<b>Notes for Contributors</b> . . . . .	135

## Noty o autorach

**Jean-Louis Chrétien** – filozof i poeta francuski, wykładowca Université de Paris-Sorbonne (Paris IV); podkreśla związki uprawianej przez siebie fenomenologii z metafizyką, a także z myślą Jacquesa Derridy i Jeana-Luca Mariona. Jest autorem między innymi książek: *L'effroi du beau* (Przerazenie pięknem) (1987), *L'antiphonaire de la nuit* (Antyfonarz nocy) (1989), *La voix nue – Phénoménologie de la promesse* (Głos obnażony – fenomenologia obietnicy) (1990).

**Eliane Escoubas** – *professor emeritus* związana z l'Université Paris XII Val-de-Marne. Zajmuje się fenomenologią sztuki i filozofią niemiecką, tłumaczy dzieła Husserla i Adorna na język francuski. Jest między innymi autorką książek *Imago mundi. Topologie de l'art* (Imago mundi. Topologia sztuki) (1986) oraz *L'espace picturale* (Przestrzeń obrazowa) (1995 i 2011).

**Michel Haar** (1937-2003) – zajmował się głównie filozofią Nietzschego i Heideggera, których teksty tłumaczył na język francuski. Jest autorem między innymi: *L'oeuvre d'art: Essai sur l'ontologie des œuvres* (Dzieło sztuki: esej o ontologii dzieła) (1989), *Heidegger et l'essence de l'homme* (Heidegger i istota człowieka) (1993), *Nietzsche et la métaphysique* (Nietzsche i metafizyka) (1993), *La Philosophie française entre phénoménologie et métaphysique* (Filozofia francuska pomiędzy fenomenologią a metafizyką) (1999).

**Iwona Lorenc** – profesor w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego oraz w Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie. Specjalizuje się w filozofii sztuki, szczególnie w zakresie filozofii fenomenologicznej, filozofii przedstawienia i estetycznej problematyce późnej nowoczesności. Autorka książek: *Logos i mit estetyczności* (1993), *Świadomość i obraz. Studia z filozofii przedstawienia* (2003), *Minima aesthetica. Szkice o estetyce późnej nowoczesności* (2010), *Estetyczne problemy późnej nowoczesności* (2014).

**Marc Richir** (1943-2015) – jeden z najbardziej oryginalnych fenomenologów swojego pokolenia, wieloletni wykładowca Université libre w Brukseli. Jest autorem ponad dwudziestu książek, w których formułował własną koncepcję fenomenologii: *Phénoménologie en esquisses – nouvelles fondations* (Szkice fenomenologiczne – nowe ufundowanie) (2000), *Phantasia, Imagination, Affectivité – phénoménologie et anthropologie phénoménologique* (Fantazja, Wyobraźnia, Afektywność – fenomenologia i antropologia antropologiczna) (2004), *Variations sur le subline et de soi I, II* (Wariacje na temat wzniosłości i sobości) (2010, 2011), *De la négativité en phénoménologie* (O negatywności w fenomenologii) (2014).

**Jacques Taminiaux** – francuski filozof, wykładowca Boston College w USA i Université de Lovain (Belgia), gdzie kieruje Centrum Studiów Fenomenologicznych i Centrum Estetyki Filozoficznej. Jest autorem wielu książek, między innymi: *Lectures de l'ontologie fondamentale. Essais sur Heidegger* (Wykłady z ontologii fundamentalnej. Eseje o Heideggerze) (1989), *Le Théâtre des philosophes* (Teatr filozofów) (1995), *The Thracian Maid and the Professional Thinker: Arendt and Heidegger* (Tracka służąca i profesjonalny myśliciel: Arendt i Heidegger) (1997), *The Metamorphoses of Phenomenological Reduction* (Metamorfozy fenomenologicznej redukcji) (2004).

**Tristan Trémeau** – historyk i krytyk sztuki, wykładowca w Paryżu i Brukseli; współpracuje z wieloma czasopismami; jest kuratorem wystaw. Autor książki *In art we trust. L'art au risque de son économie* (In art we trust. Sztuka zagrożona własną ekonomią) (2011).

## Informacje dla autorów

P.T. Autorów *Sztuki i Filozofii* informujemy o zasadach, których będziemy przestrzegać w naszym piśmie:

1. Objętość przysyłanych artykułów nie powinna przekraczać 22 stron znormalizowanego maszynopisu, tj. 1800 znaków na stronie, recenzji zaś – 8 stron.
2. Przypisy powinny być umieszczone na dole strony i mieć formę przyjętą w ostatnich tomach pisma z pełnym tytułem, nazwiskiem tłumacza, redaktora tomu bądź pracy zbiorowej, nazwą wydawnictwa, datą i miejscem wydania (np. J. Derrida, *Głos i fenomen*, przeł. B. Banasiak, Wydawnictwo KR, Warszawa 1997, s. 133). Jeżeli w tekście pojawia się motto, to powinno być ono również opatrzone przypisem bibliograficznym.
3. Materiały powinny być przysyłane w 2 egzemplarzach wraz z dyskietką lub w formie elektronicznej (preferowane formaty: MS Word 6, Open Office) na adres: sztuka.wfis@uw.edu.pl.
4. Autorów prosimy o dołączenie krótkiej noty (zawierającej stopień lub tytuł naukowy oraz aktualne miejsce pracy) wraz z dokładnym adresem korespondencyjnym (również elektronicznym).
5. Prosimy także o dołączanie streszczenia w języku polskim i angielskim o objętości do pół strony (ok. 150-200 słów) oraz słów kluczowych.
6. Redakcja SzIF zastrzega sobie prawo do dokonywania skrótów i niewielkich zmian w tekście.
7. Materiałów niezamówionych Redakcja nie zwraca.

## Notes for Contributors

We inform all prospective contributors to „Art and Philosophy” (*Sztuka i Filozofia*) about our preferences concerning texts submitted for publication:

1. Materials sent will not be returned. *Sztuka i Filozofia* reserves the rights to make additional changes in texts submitted when necessary.
2. Due to time consuming revision process authors whose texts are not selected for publication will not be contacted. Reviewer’s form can be downloaded from our website.
3. Authors are advised to submit papers using the form on the website, by email to [sztuka.wfis@uw.edu.pl](mailto:sztuka.wfis@uw.edu.pl), or posting two printed copies together with an electronic version on a CD to *Sztuka i Filozofia*, Institute of Philosophy, Aesthetics Department, Krakowskie Przedmieście 3, p. 107, 00-927 Warsaw, Poland.
4. The Editorial Team of “Art and Philosophy” actively opposes plagiarism, ghostwriting, and guest authorship. A submitted article will be considered for review and publication only upon its Author’s declaration of the authenticity and originality of the article. The declaration form can be downloaded from our website and should be signed and returned to the address of the Editorial Office.
5. All translations must be accompanied by detailed bibliography of the original version, including the place and time of publication and source, where applicable. The author will be held responsible for providing such information.
6. Articles submitted should not exceed 22 pages of normal typescript, e.g. 1800 characters per page. Reviews should be no more than 8 pages long.
7. All notes and references in the article should be provided in accordance with either The Chicago Manual of Style or MHRA, latest editions, used consistently



throughout the article. Additional texts such as epigraphs should also be accompanied by a footnote with all bibliographical data.

8. The typescript should be typeset using Times Roman 12 pt font with 1,5 line spacing. Preferred file formats are MS Word or Open Office compatible.
9. In order to facilitate the blind reviewing process, authors are asked not to disclose their identity anywhere within the text's pages. The text should start with the full title of the article on top of the first page. Additionally, the article should be preceded by a cover page containing: full title of the article, abstract (150-200 words) and key words, name and surname of the author, a short note on the author i.e. title, academic affiliation or present work affiliation, and an email address that can be disclosed to the journal readers.